№ 98 ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ 1919 ՏԱՐԻ ԿԻՐԱԿԻ, 11 ՄԱՅԻՍԻ №98

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը։ Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ։ Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման։ Ընդունուած յօդուածները, որոնց տակ չէ գրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի։

ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուով տողատեղին առաջին երեսում 1 ռուբ., իսկ վերջին երեսում՝ 75 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ զեղչ։ Մահազդի համար 25 ռուբլի։ Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունւում են մինչև ժամը 2-ը։

ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ.

ապրիլի 1-ից

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է.

1 ամիսը . . . . 18 ռուբ.

3 » . . . . 50 »

Հատավաճառ . . . . 1 ռուբ.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Гановская ул. д. № 3.

Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից։ Телефонъ 16—90.

Սոֆիա Արկադևնա և Արտաշէս Նիկողայոսեան Բոչարեանները յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին, առաջինի ամուսնու և երկրորդի եղբօր՝ Պոլիտեխնիկումի ուսանող

ՌԱՖԻԿ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆ

ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 7-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին։ Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ կիրակի, մայիսի 11-ին, առաւօտեանը ժամը 10-ին, իր բնակարանից (Бебутовская, 40) դէպի Մողնոյ ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Վերայի գերեզմանատանը։ 2—2

—Տպագրութեան համար պատրաստ է իմ նոր աշխատութիւնը—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուղեցոյց մասնագէտների համար (160 200 երես)

ՈՐՈՆՈՒՄ ԵՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

—օօ—

Ամսիս վերջին լոյս կը տեսնի

ԴԻՒԱՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ, գիրք ԺԲ.

ՄԱՆՈՒԷԼ ԿԻՒՄԻՒՇԽԱՆԵՑԻ հ. I

յառաջաբանով և ծանօթութիւններով. ԳԻՒՏ ԱՂԱՆԵԱՆՑ, ա. ք.

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԱՆՈՒԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹ. ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Չորեքշաբթի, մայիսի 21-ին, երեկ. ժ. 7 եւ կէսին կը կայանայ

ՀԱՄԵՐԳ

Նուիրուած Հ. Կոմիտասի ստեղծագործութեան։

ԾՐԱԳԻՐ.—Մի քանի խօսք հայր Կոմիտասի մասին՝ պրոֆեսոր Յ. Ա. Հարտման և Մ. Մաթևոսեան։ Կերգէ Թ. Հ. «Երգեցիկ» ընկերութեան երկսեռ խումբը ղեկավարութեամբ Սպ. Մելիքեանի։ Մասնակցում են սոլիստներ՝ տիկին Հարտման, օր. օր. Մելիք Բէգլարեան, Կոզարեան, Մ. Աղայեան, Էլբակեան, Տէր-Աբրահամեան։

Տոմսակները վաճառւում են Հայ Կանանց Միութեան գրասենեակում, Գանովսկայա, № 3, ժամը 12—3-ը։ 4—1

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏ. ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

յայտարարում է ի գիտութիւն Կարսի շրջանի գաղթականութեան, որ գաղթականական չորրորդ գնացքը դէպի Կարս մեկնելու է երեքշաբթի, մայիսի 13-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, Նաւթլուղ կայարանից։ Գնացք մտնել կարելի է միմիայն Կարսի Հայրենակցական Միութեան միջոցով Ներկայացուցչութիւնից ստացուած տոմսերով։ 1—1

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍՕՐ ՓԱԿՒՈՒՄ Է

Վարչութիւնը խնդրում է այն անձերին, որոնք պատկերներ են գնել ցուցահանդէսում, բարեհաճեն վերցնել երկուշաբթի օրը առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև ցերեկուայ 2-ը։ Գոլովինսկի պրոսպ. № 10. 1—1

ՓՆՏՐՒՈՒՄ Է

Ադամ Առաքելեանը, 15 տարեկան, Օրդու քաղաքից, որ անյայտացել է 1918 թ. մայիս ամսին Էրզրումի յետ նահանջի ժամանակ։ Խնդրում եմ տեղը իմացողից՝ բարի լինի յայտնելու հետևեալ հասցէով՝ Сухумъ, Базарная ул. Коф. „Сасунъ“ Գէորգ Առաքելեանին։ 5—2

ՓՆՏՐՒՈՒՄ Է

Տիգրան Գուլամճեանին իր եղբայր Եղիա Գուլամճեանը։ Խնդրում է տեղը իմացողները բարի լինեն յայտնելու հետևեալ հասցէով՝ Сухумъ, Базарная ул. Коф. „Сасунъ“, Եղիա Գուլամճեանին։ 5—2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏ. ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ հաշտարար բաժանմունքների և քննական շրջանների համար հարկաւոր են

հաշտարար դատաւորներ եւ քննիչներ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն օր ժ. 9—11 առաւօտ. Գրիբոյեդովսկի փող. № 23, Թիֆլիսում։ 0—6

Լիզա, Աստղիկ, Մարիամ և Վաչական Թոստոմեանցները, Վարդանուշ Եաղջեանը, Ֆլորենցիա և Խորէն Միրզոյեանցները իրենց զաւակներով սրտի խորին կսկիծով յայտնում են իրենց ազգականներին և ծանօթներին առաջինը իր սիրելի զուսար, երկրորդը սիրելի տալոջ, երրորդը, չորրորդը, հինգերորդը և վեցերորդը իրենց անմոռանալի քրոջ, իսկ վերջինը Թանգագին քենու՝

Մարիամ Գրիգորեան Թումոյեանցի

վաղաժամ մահը, որը տեղի ունեցաւ ամսիս 9-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ։ Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ կիրակի, ամսի 11-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր բնակարանից (Панасевича, 44), դէպի Հաւլաբարի ս. Մինաս եկեղեցին։ Թաղումը պատարագից յետոյ Խոջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—1

Սեդրաք Գէորգեան Թումոյեան, իր մայր՝ Հռիփսիմէն և եղբայր՝ Միսակը խորին վշտով յայտնում են իրենց ազգականներին և ծանօթներին առաջինի անմոռանալի ամուսնու, երկրորդի և երրորդի սիրեցեալ հարսի՝

Մարիամ Գրիգորեան Թումոյեանցի

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 9-ին, երեկոյեան ժ. 10-ին, երկարատև հիւանդութիւնից յետոյ։ Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ կիրակի, մայիսի 11-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր բնակարանից (Панасевича, 44), դէպի Հաւլաբարի ս. Մինաս եկեղեցին։ Թաղումը պատարագից յետոյ, Խոջիվանքի գերեզմանատանը։ 1—1

Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Ուսանողական Ֆրակցիան յայտնում է իր անդամ՝ Պոլիտեխնիկումի ուսանող

ՌԱՖԻԿ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆ

ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 7-ին, երեկ. ժ. 6-ին։ Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, իր բնակարանից (Бебутовская, 40). մայիսի 11-ին, առաւօտ. ժ. 10-ին, դէպի Մողնոյ ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Վերայի հայոց գերեզմանատանը։ 2—2

Եղիսաբեթ և Նիկողայոս Բոչարեանները իրենց զաւակների հետ յայտնում են բարեկամներին և ծանօթներին իրենց սիրելի որդու և վերջինների եղբօր՝ Պոլիտեխնիկումի ուսանող

ՌԱՖԻԿ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆ

ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 7-ին, երեկ. ժ. 6-ին։ Յուղարկաւորութիւնը այսօր՝ կիրակի, մայիսի 11-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր բնակարանից (Бебутовская, 40), դէպի Մողնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին։ Թաղումը Վերայի գերեզմանատանը։ 2—2

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիայի յայտարարութիւնը Բաթումում։

Գեգեչկորու ճառը Անգլիական հաղախականութեան մասին։

Լուրեր Պոլսից։

Արդահանի թիւրքերի դիմումը։

Անցքերը Բագւում։

ԲԺԻՇԿ

Խ. ԷՅԵՐՋԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Պարիզի Hôtel-Dieu, պրոֆ. Gilbert-ի կլինիկաների, մասնագէտ թոքերի, սրտի, ստամոքսի, լեարդի, աղեքների և երեխայոց հիւանդութիւնների։ Մեթոդիկ բժշկում թոքախտի, պլեվրիթի, բրոնխիթի, անարիւնութեան, լեարդի ուռեցքի, arteriosclerose-ի (շնչերակների կարծրանալ) ստամոքսի անկարողութեան (էմբրուլացիա)։ Արմատ. բժշկում գլխացաւի կերարկութիւն ընթերային մասամբ սրտի հիւանդութեանց համար։ Ընդունելութիւնը առաւօտ. ժամը 10—1, երեկոյեան ժ. 5—7, կիրակի օրերը միայն 10—1։ Հասցէ՝ Միքայէլեան փ. № 41։ 100—25

ԲԺ. ԽԻՐՈՒՐԳ

Գ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԸ

Վերադարձել է Թիֆլիս և վերանորոգել հիւանդների ընդունելութիւնը «Գրանդ-Հոտել» հիւրանոցում, ժամը 6—7 երեկոյեան։ 30—4

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԵՆՔ ՈՒԶՈՒՄ

(Հարցադրում)

—

Ի հարկէ երեխայական միամտութիւն կը լինէր կարծել, թէ մեր ժողովրդի մարմին պղրուկների պէս կպած «Դաշնակցութիւն» կազմակերպութիւնը այս առաջիկայ քաղաքային ընտրութիւններին հանդէս կը գայ որպէս քաղաքակիրթ ու ազնիւ պայքար մղող մի հոսանք։ Մենք համապատասխան հաւատացած էինք, որ տեղի էին ունենալու խարդախութիւններ և ղեղծումներ և որ հարկաւոր է լինել չափազանց ուշադիր և զգաստ, որպէսզի հնարաւոր լինի կանխել այն չարամիտ ծրագիրները, որ կազմելու և իրագործելու են մեր ազգի պատուհաս դաշնակցականները։

Մեր ենթադրութիւններն այժմ լիովին արդարացան։ Այսօր արդէն բացուել են մի շարք այնպիսի զեղծումներ, որոնք առիթ են տալիս մեզ բողոքելով բողոքել հակառակորդների հետ քաղաքական պայքար մղելու այդ վայրենի ձևի դէմ և պահանջել, որ վերջ տրուի այս ձևի նախընտրական կամպանիային, որովհետև այլապէս նա խոյս ակում է կամպանիա դառնալ և այլևս ոչինչ։

Մեր յօդուածին մենք հարցապնդումի ձև կը տանք և կուղղենք այն Ալեքսանդրապոլի քաղաքային վարչութեանը, որի պարտականութիւնն է հսկել, որ զեղծումներ տեղի չունենան և գոնէ տեղի չունենան այն զեղծումները, որոնք միանգամայն քաղաքային վարչութեան ընտրական մասնաժողովի անփութութեան հետևանքներն են։

1. Յայտնի՞ է արդեօք Ալեքսանդրապոլի քաղաքային վարչութեանը, որ բազմաթիւ ընտրողներ արդէն ստացել են ոչ միայն ընտրական բիւլլետեններ, այլ և ծրարներ (և այն էլ փակած), մինչդեռ ընտրական մասնաժողովին պիտի յայտնի լինի, որ ծրարները կարելի է ստանալ միմիայն վերջին օրը, քուէարկութեան ժամին և այդ ծրարի մէջ այդտեղ պիտի դրուի ընտրական բիւլլետենը և մասնաժողովի ներկայութեամբ գցուի քուէատուփի մէջ։ Եթէ յայտնի է այդ քաղաքային վարչութեանը, ապա ինչով է բացատրում նա ծրարների կանխօրէն բաժանումը ընտրողներին և ի՞նչ միջոցներ է ձեռք առնելու նա այդ զեղծումի և օրինազանցութեան դէմ կռուելու համար։

2. Յայտնի՞ է արդեօք քաղաքային վարչութեանը, որ քաղաքի մի քանի փողոցների բնակիչները, օրինակ՝ Պուշկինեան, Բեհբութեան փողոցները ամսիս 1-ին արդէն ստացել են կնքած ծրարներ, որոնց մէջ դրած է եղել... Դաշնակցութեան № 2 բիւլլետենը։ Եւ եթէ այդ մասին քաղաքային վարչութեանը—(իսկ մենք պնդում ենք, որ յայտնի է և այդ մասին կազմուած են արդէն արձանագրութիւններ)—ապա ուրեմն ի՞նչ միջոցներ է ձեռք առել քաղաքային վարչութիւնը։

3. Յայտնի՞ է արդեօք քաղաքային վարչութեանը, որ մի քանի թաղային կոմիտէներում, ուր բաժանւում են անձնական վկայականներ, մասնաժողովների դաշնակցական անդամները ոտնակոխ են անում ու միամիտ գաղթական կանանց ձայն տալ անպայման № 2-ին, հակառակ դէպքում սպառնում են «վաղուանից» զրկել հացի բաժնից։ Եւ եթէ յայտնի է՝ ի՞նչ միջոցներով վարչութիւնը պիտի կռուի մասնաժողովների նման անդամների դէմ։

4. Յայտնի՞ է արդեօք քաղաքային վարչութեանը, որ մայիսի մէկի դաշնակցական միտինգի ժամանակ զանազան անձինք, դաշնակցականների բանակից, ցրւում էին հաւաքուած ամբոխի մէջ կնքուած ծրարներ պատրաստի բիւլլետեններով։ Եւ եթէ յայտնի է, ապա ի՞նչ ընթացք պիտի տայ այդ ընտրական պայքարին քաղաքային վարչութիւնը և արդեօք ստեղծուած պայմաններում համարելի է ընտրութիւնները օրինաւոր է բնական։

Չը խօսելով այլևս հակառակ կուսակցութեան ընտրական պլակատները և ցուցակները փչացնելու նրանց վրայ իրենցը փակցնելու մասին, որ դաշնակցականների սովորական անհամբերող, բարբարոս և ստոր գործելու ձևն է եղել—մենք շտապաիրոյթ պատասխան ենք սպասում մեր առաջադրած կարևորագոյն հարցերին և յայտնում ենք, որ քաղաքային վարչութիւնը այս անգամ կը լինի կանգնած իր

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ Թիֆլիս, 11 մայիսի

ԱԿԱՄԱՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻՆ»

—oo—

«Աշխատաւոր»ը նորից սկսել է քաշքշկական յերիւրանքներով և լուտանքներով մի նոր արշաւանքը մեր կուսակցութեան դէմ։ Առաջին քարը նետեց յիշեալ թերթի էկս-խմբագիր «ձախակողմեաններից ձախակողմեան», ծայրայեղ «ինտերնացիոնալիստ» Վ. Խորէնին, որը սակայն Երեւան գնալով և ընկնելով մաուզերիստների և նրանց իդէոլոգների «վոհմակի» (արտայայտութիւն «Աշխատաւոր»-ի, գործածուած մեր կուսակիցների մասին) մէջ, շատ քան մնացու, սկսեց գոռալ և գոչել Միացեալ և Ազատ Հայաստանի մասին (մի զուտ նացիոնալիստական՝ «բուրժուական» պահանջ) և սկսեց ազգայնական ճառեր ճեմարանների մէջ մասնակցել։ Երեւանից նա գրեց «Աշխատաւոր»-ում (№ 81) մի յօդուած, որտեղ նա գիտակցաբար տարամերժ և հայրենամերժ բնոյթ է տալիս Հ. Ժողովրդական Կուսակցութեան—«կադետներին», ինչպէս նա է անուանում, (կրկին գիտակցաբար, որովհետև նա այնքանը կարող է ըմբռնել, որ մենք կադետներ չենք), գտնելով որ մեր կուսակցութիւնը «հակապետական» օրիենտացիա ունի, «հայրենիքի և ժողովրդի ազատութեան թշնամի» է, որ նա ոչ մի րէալ հասարակական ույժ չի կեանքում»։ Վ. Խորէնին նման կերպով բնորոշելով մեր կուսակցութիւնը, ոչ միայն կեղծում է, այլև հակասում է հենց իր խմբագրած «Աշխատաւոր»-ի և իր ընկերների գրածներին։ Եւ սա միանգամայն հասկանալի է, ինքը Դաշնակցութիւնը մի կեղծիք է և ամեն տեսակ հակասութիւնների բոյն։

Որ մենք «կադետներ» չենք և կանգնած ենք հայկական պետականութեան տեսակէտի վրայ, այս մասին բազմիցս գրուել է մեր օրգաններում, և այժմ կրկնողութիւնների պէտք չկայ, այդ բոլորը լաւ յայտնի է և պ. Խորէնին։ Եւ «Աշխատաւոր»-ի № 99-ի առաջնորդողը, որի հետեւանքը, ինչպէս երեւում է, աւելի անկեղծ է, «հայրենախոյս և յաճախ հայրենադաւ է» անուանում միայն սոցիալիստական կուսակցութիւններին։

Մեզ հակապետական են անուանում և պետականութեան դասեր են տալիս այն մարդիկ, որոնց աշխարհահայեացքը միանգամայն ժխտում է այն պետութիւնը, որպէս մի «բուրժուական» երեւոյթ, որպէս բուրժուազիայի կազմակերպուած տիրապետութիւնը աշխատաւորութեան վրայ, որոնց կարծիքով բանուորութեան դասակարգային կռիւը չի ճանաչում ոչ մի սահման ազգային, կրօնական, պետական։ Չէ՞ որ Խորէնների նման մտածող և նրանց հոգեբանութիւնն ունեցող մարդիկն էին, որ կործանեցին Ռուսաստանը, չէ՞ որ այն Խորէնի «կուսակցութիւնն» էր, որ մեծապէս նպաստեց վերջին 50 տարուայ ընթացքում հայ ժողովրդի գլխին եկած բոլոր դժբաղդութիւններին։

Դաշնակցութեան «սոցիալիզմը» մենք միշտ համարել ենք մի բարդ կեղծիք, որովհետև ըստ իր էութեան այդ կազմակերպութիւնը եղել է միշտ մի նացիոնալիստական-շովինիստական հոսանք, աջակողմեան կուսակցութիւններին յատուկ գործելակերպով։ Ցայտնի է, որ ռուսական ու հարևւրակային կազմակերպութիւնները բոլոր «այլ կերպ մտածողներին» յայտարարում էին «Ժողովրդի թշնամի». նոյնը անում է հայ մաուզերիստների իդէոլոգ Խորէնին մեր վերաբերմամբ։

«Ազատ և Միացեալ Հայաստանի» գաղափարը առաջին անգամ հրապարակ է հանել մեր կուսակցութիւնը, որին հակապետական և «Ժողովրդի ազատութեան թշնամի» է յայտարարում պ. Խորէնին։ Առաջին անգամ Ս. Ցարութիւնեանն էր, որի մասին յաճախ սիրում է խօսել «Աշխատաւոր»-ը, որը հայկական պարլամենտում «Ազատ և Միացեալ Հայաստան»-ի հարցը դրեց. մեր Երեւանի թերթը առաջինն էր, որ արծարծեց այդ գաղափարը։ Մինչդեռ «Աշխատաւոր»-ը մինչև հիմա էլ տարբերում է համաշխարհային յեղափոխութեան, համառուսական յեղափոխական ֆրոնտի և «Ազատ Հայաստանի» գաղափարների միջև։ Իսկ Բագուի դաշնակցականները պարզապէս յայտնեցին իրենց „Впередъ“ օրգանում, որ նրանք ձգտում են ոչնչացնել Անդրկովկասեան նորակազմ պետութիւնները՝ ստեղծելու համար մի ռուսական յեղափոխական ֆրոնտ։

Վ. Խորէնին պնդում է, որ Ժողովրդական Կուսակցութիւնը «ոչ մի րէալ հասարակական ույժ չի կեանքում», մինչդեռ նոյն այդ կեանքը հակառակն է ցոյց տալիս։

Վ. Խորէնին հետեւում են նրա Թիֆլիսի ընկերները։ «Աշխատաւորը» իր № 89-ի առաջնորդողում անուանում է մեր կուսակցութիւնը «տզրուկների և սպեկուլեանտների» մի վոհմակ... որը օր-օրի վրայ աւելի գիշատիչ, աւելի սանձարձակ է դառնում հանդէպ հայ աշխատաւորութեան տարրական շահերի։ Որ դաշնակցական «տղերքի» «վոհմակները» տասնեակ տարիներ, մանաւանդ այս պատերազմի ընթացքում, շահագործել են հայ աշխատաւորութիւնը, յանուն իրենց անձնական և խմբակցական շահերի, այդ բոլորին յայտնի է, և չգիտենք, թէ ինչու դաշնակցականները իրենց մեղքերը մեզ են վերագրում։ Մենք պայքարում ենք ոչ թէ հայ աշխատաւորութեան, այլ նրան շահագործող Դաշնակցութեան դէմ։ Չէ՞ որ «աշխատաւորականները» եւ գտնում են, որ իրենց «կուսակցութիւնը» լի է ամեն տեսակի կասկածելի տարրերով, որի համար էլ շարունակ «զտման» հարց են դնում—ահա այդ տարրերի դէմ, որոնք ի դէպ կազմում են «կուսակցութեան» բոլոր մեծամասնութիւնը, նրա ղեկավարութեան միշտ տոն են տալիս, մենք պիտի շարունակ կռուենք, անկախ այն հանգամանքից, թէ ինչպէս կանուանի մեզ «Աշխատաւորը»։ Զուր է թերթը զարմանում, տեսնելով էս-էր, էսդեկական և Ժողովրդական Կուսակցութեան գործակցութիւնը հայ իրականութեան մէջ։ Դաշնակցութիւնը այնպիսի յետադէմ, մութ և միևնոյն ժամանակ վնասակար երեւոյթ է հայ կեանքում, որ բոլոր բանիմաց հայերը պիտի իրենց առաջին նպատակը դնեն պայքարել դաշնակցականների ստեղծած «խմբապետօկրատիայի» դէմ։ Կռուել Դաշնակցութեան դէմ՝ դա նշանակում է կռուել յանուն հայ ժողովրդի ազատագրման, նրա կամքը բանադատողների և նրան շահագործողների, յանուն նրա կուլտուրական յառաջադիմութեան։ Ահա թէ ինչն է մոռացնում այժմ իրար հակադաշնակցական հոսանքները։

Լաւ ծանօթ լինելով այն գործելակերպին, որ ընդգրկւում են ընտրութիւնների ժամանակ «տղերքը», «Աշխատաւորը» իր № 90-ում յաղթական առաջնորդող է տպել Ալէքսանդրօպոլի ընտրութիւնների առթիւ։ «Հայ աշխատաւորութիւնը, գրում է «Աշխատաւորը»,—կարողանում է տարբերել գիմակաւորուած պատահական «ժողովրդասէրներին» ու «ազգասէրներին» իր իսկական «բարեկամներից»։ Թէ ինչ էին անում «իսկական բարեկամները» Ալէքսանդրօպոլում ընտրութիւնների օրը, դա երեւում է Տ. Հախումեանի յօդուածից, որ զետեղուած է «Ժողովրդի Ձայնի» երէկուայ համարում։ Մենք միայն զարմանում ենք, թէ ինչու կրկին «Աշխատաւորը» կեղծում է, չէ՞ որ նա հաստատ տեղեկութիւն էր ստացել Ալէքսանդրօպոլից, որ Դաշնակցութիւնն ընտրութիւններին յաղթելու յոյս չունի ունենայ, թէև այնուամենայնիւ յաղթութիւնը տարաւ միայն այն պատճառով, որ Ալէքսանդրօպոլի ազգաբնակութեան 83 տոկոսը չմասնակցեց ընտրութիւններին՝ զզուած լինելով դաշնակցականների կուսակցական «պայքարից»։

Դաշնակցութեանը ձայն էին տուել «տղերքը» և զաղթականները, որոնց ամեն տեսակի խոստումներով են կերակրել։

Այս բոլորից յետոյ, աշխատաւորականների յանդգնութիւնը պիտի ունենալ ասելու համար, որ Ալէքսանդրապոլի աշխատաւորութիւնը Դաշնակցութեան հետ է։

Քանի որ աշխատաւորականները շարունակում են մնալ մի կազմակերպութեան մէջ մաուզերիստների, լիազօրների և առհասարակ հայ ժողովրդի կամքը և իրաւունքները խախտողների հետ, ոչ ոք չի հաւատայ ոչ նրանց միջազգայնութեան և ոչ էլ դեմոկրատիզմին, այլ կը համարեն նրանց կարմիր խօսքերը կեղծիք, տակտիկական միջոց՝ պաշտպանելու անձնական և խմբակցական շահերը։

կոչման բարձրութեան վրայ և հանդէս կը գայ պայքարելու այն սոսկալի անիրաւութեան և խարդախութիւնների դէմ, որոնք վաղուց ի վեր Դաշնակցութեան պայքարի առանձնայատուկ ձևերն են եղել, բայց որոնք միանգամայն սև քստմելի են ձգում ամբողջ հայութեան երեսին։

(«Նոր Կեանք»)

ԱՐԴԱՀԱՆԻ ԹՈՒՐՔՄԷՆ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

—

«Արդահանի շրջանի Թուրքմէն ազգաբնակութիւնից Վրաստանի զօրքերի հրամանատարի անունով մի միջնորդութիւն է ստացուել, որով նա պաշտպանութիւն է խնդրում և հովանաւորութիւն, ինչպէս և խոստանում է հաւատարիմ և անձնուէր մնալու Վրաստանին։

Հետաքրքրական է շեշտել այն, որ այդ խնդրի մէջ, որ այսուհետև ունենալու է պատմական գոկումենտի նշանակութիւն, ազգաբնակութիւնն ինքն է մատնանշում, որ մինչև այժմ ոչ ոք հոգ չէ տարել Թուրքմէն ազգաբնակութեան կարիքների և բարի անուան մասին, որ նրանք բազդի քմահաճոյքին են թողնուած եղել, առանց յոյս ունենալու կուլտուրական վերածնութեան և լաւագոյն ապագայի համար։

Ցուսոյ այդ ճառագայթը Թուրքմէնների համար ծագել է այժմ, որովհետև նրանք հաւատացած են, որ նրանց պաշտպան Վրաստանը նրանց համար ոչ միայն իրաւակարգ կը մտցնէ, այլ և նրանց կուլտուրական առաջադիմութեան հնարաւորութիւն, որից նրանք մինչև այժմ զուրկ են եղել։

Ջնջելով Օսմանեան կառավարութեան ագենտների մշտական և անդադար ագիտացիային, որով նրանք պահանջում էին հանդէս գալ Վրաստանի դէմ, նրանք յայտնեցին որպէս Վրաստանի հաւատարիմ և բարի հարևաններ, որի համար նրանք բազմիցս ենթարկուել են փոցխովցիների զօրեղ խմբերի յարձակմանը, որոնց գլուխը կանգնած է եղել Ահմեդ բէկ Դիկուբսկին։ Փոցխովցիների հետ ունեցած հրացանաձգութեան ժամանակ, որ տեղի են ունեցել մեր դէմ հանդէս չգալու համար, նրանցից Թուրքմէններից շատերը սպանուած են և վիրաւորուած։

Շատ լաւ իմանալով, որ Թուրքմէնները վրացական օրիենտացիայի կողմնակից են, ինչպէս Թուրքերն, այնպէս և փոցխովցիք դէպի նրանց վերաբերուել են թշնամաբար, վերջինները կողմից համարուել են անբարեյոյս տարր, այդ պատճառով մի քանի անգամ աշխատել են նրանց զինաթափ անել։ Նրանց խոստացել են տուժեն տեսակ բարիք, սակայն վերջինները երբէք չեն հաւատացել Փոցխովից եկած առանձին անհատների պրովոկատորական գործունէութեանը և չնայելով նրան, որ նրանց վրայ յարձակուել են, կողոպտել են և այլն, այնուամենայնիւ նրանք չեն ընկճուել և երբ հարկ է եղել զէնքը ձեռքին դիմադրել են Վրաստանի թշնամիներին։

Թուրքմէնները գրում են, որ նրանք զգուել են իրենց անբարեկարգ վիճակից։ Նրանք յայտարարում են, որ իրենց գիւղն է «սուրբ աշխատանք. մենք ցանկանում ենք խաղաղ և հանգիստ ապրել, մենք շատ ենք տանջուել և տանջուելուց յոգնել ենք։ Եկէք Վրաստանին հպատակ Թուրքմէն ազգաբնակութիւնը պաշտպանելու և հովանաւորելու»։

ԼՈՒՐԵՐ ՊՈԼՍԻՑ

—

Ապրիլ 22-ից (հին տոմար) Կ. Պոլսից գրած մի նամակից քաղում ենք հետևեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները տանտէրի և վաճառականութեան մասին։

Այստեղ ապրանք շատ կայ և շատ էժան է։ Արտահանել կարելի է ու միջոցներ էլ կայ։ Օրինակի համար՝ ամենալաւ կաստիւմացուն կարելի է 100—120 ռուբլով առնել։ Գները հետզհետէ ընկնում են, փոխադրութիւն էլ լինում է. ամեն օր դէպի Օդեսսա և Նովորոսիյսկ ապրանքներ են ուղարկում, իսկ Օդեսսան ընկնելուց յետոյ դէպի Բաթում։

Թիւրքական ոսկին արժէ 62—70 ռուբլի կամ 464 ղուրուշ։ Թուղթը 16—17 ռուբլի Նիկոլայեան փողով։ Կերենսկին և Կովկասեան, Դոնեան, Կուբանեան բոները արժէք չունեն։

Հայ վաճառականութիւն համարեա չկայ հրապարակի վրայ. Թիւրք բռնապետութեան տակ ապրող հայութիւնը, ինչպէս յայտնի է, չատ աուժեցին, այնպէս որ հրապարակը ազատ է։ Թէոդոսիայի հետ համեմատած գների մէջ մեծ զանազանութիւն կայ. լաւ մետաքսի կտորի արշինը 30 ղուրուշ է, որ տեղի գնով 2 ռ. 60 կ. կանի հին կուրսով, նոր կուրսով 5—6 ռուբլի։

Ապրանքների գները քանի գնում իջնում է. ահա մօտաւորապէս մի ամսուայ մէջ մօտ 80 տոկոս արժէքն ընկաւ։

Ապրուստը այստեղ շատ լաւ է. հացն ու ուրիշ մթերքները աւելի էժան է քան այդտեղ։ Օրինակի համար հացը 23 ղուրուշ է մէկ քիլօն. շաքարը՝ քիլօն 5 ռուբլի։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ

—

Այս րոպէիս Բաթումից եկող մի անձնաւորութիւն պատմում է հետևեալ տեղեկութիւնը Անդրկովկասի օկուպացիայի ենթարկելու վերաբերմամբ.

Մայիսի 7-ին պատերին կպցրին ռուսերէն և հայերէն լեզուներով մեծադիր յայտարարութիւններ, որտեղ տպուած է եղել 20 մարտի թիւը և ջնջուած է եղել։ Ցայտարարութեան մէջ մօտաւորապէս ասուած է՝

Անգլիական զօրքերը օկուպացիայի են ենթարկել Անդրկովկասը,

1. Որպէսզի Թիւրքիայի հետ կնքած զինադադարի պայմանները իրագործուեն.

2. Անդրկովկասում [illegible] և խաղաղութիւն մտցնելու։ Որի համար [illegible] Անդրկովկասի [illegible] [illegible] մարդ թող զբաղուի իր սովորական գործով։ Եթէ որև է անձնաւորութիւն կը համարձակուի հակառակ կանգնել խօսքով կամ գործով վնասելով զինապահեստներ, մթերանոցներ, կը փճացնեն երկաթուղին, հեռագիրը կամ հեռախօսը և այլն, կը պատժուի գնդակահարութեամբ։

Սահմանային խնդիրները կը լուծուեն հաշտութեան վեհաժողովում, ասուած է այդ յայտարարութեան մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

«ՀԱՆԳԻՍՏ Է»

—

ԽՈՍՏԱ.— Սոչուց մինչև Խոստա ճանապարհը հանգիստ է։ Խոստի մէջ բացի պահակների և քաղաքացիների Հասպի ձերբակալութիւնից, որոնց լեռներն են տարել, ուրիշ անկարգութիւններ չկան։ Խոստի և Կուդեպստի ճանապարհի մէջ, երկու տեղ, ճանապարհին թափուած են կտրատուած ծառեր։ Անցուդարձը դժուար է։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԱԶԱՏՈՒԱԾ ԵՆ

—

ԱԴԼԵՐ.—Ամեն ինչ հանգիստ է։ Ձերբակալուած վարչութիւնը բաց է թողնուած։ Կոչերի և ուլտիմատումի տարածումը, որով ժողովի են հրաւիրում պատուիրակներին, ընդունուեց գոհութեամբ, ոչ այն գգուշութեամբ։ Ազգաբնակութիւնը գգուշանալով պահանջները կատարել, իրենց պատուիրակներին է ուղարկում Սոչի, միջնորդութիւն յարուցանելու իրենց կարիքների համար։

ՄՐՑԱՆԱԿ ԿԱՐԼ ԼԻԲԿՆԵԽՏԻ ԵՒ ՌՈԶԱ ԼԻՒՔՍԵՄԲՈՒՐԳԻ ԱՐՁԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

—

Ժողովրդական կոմիսարների խորհրդային բաժանմունքը մրցանակ է յայտարարել կազմելու մի ընդհանուր արձան համաշխարհային պրոլետարիատի ղեկավարներ և գերմանական յեղափոխութեան նահատակներ՝ Կարլ Լիբկնեխտի և Ռոզա Լիւքսեմբուրգի համար։ Արձանը պէտք է անմահացնի Կարլ Լիբկնեխտի և Ռոզա Լիւքսեմբուրգի հերոսական գործունէութիւնը, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը նուիրեցին պրոլետարիատի ազատութեան համար։

Մրցանակ հեղինակներին իրաւունք է տրւում ընտրել Պետրոգրադում համապատասխան տեղ արձանը կանգնեցնելու։

Լաւ ծրագիրներին կը տրուեն չորս մրցանակ՝ իւրաքանչիւրին 10,000 ռուբլի։

ՆՈՐ ԲՈՆԵՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Հայաստանի և Վրաստանի մէջ, մայիսի 7-ին, նոր համաձայնութիւն է կայացել տպագրելու 200 միլիոն բոներ։

Այդ գումարից Հայաստանը և Վրաստանը պէտք է ստանան հաւասարապէս 100-ական միլիոն ռուբլի։ Այդ բոների պատասխանատուութիւնն ընկնելու է հաւասարապէս Հայաստանի և Վրաստանի վրայ գումարի քանակութեան համեմատ։ Ադրբէջանի կառավարութիւնը, կարեւորութեան դէպքում, իրաւունք ունի համաձայնութեան գալ Հայաստանի և Վրաստանի կառավարութիւնների հետ և ստանալ բոներ այնքան գումարի, որքան կը ցանկանայ, բայց ոչ աւելի 100 միլիոն ռուբլուց։

ԲԱԳՈՒԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

—

Բագուից ստացուած նոր տեղեկութիւնների համաձայն, այնտեղի ընդհանուր գործադուլը արդէն վերջացած է։ Գործադուլային կոմիտէի ղեկավարների մէջ կան շատ ձերբակալուածներ։ Լոյս է տեսել «Ադրբէջան» թուրքերէն պաշտօնական թերթը։

ՄԵԾ ԻՇԽԱՆԻ ԲՈՐԺՈՄԻ ԿԱԼՈՒԱԾՔՆԵՐԸ ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ

—

Մեզ հաղորդում են, որ մեծ իշխանի Բորժոմի կալուածքները վաճառուել են 22 միլիոն ռուբլիով, ոսկէ դրամով և թէ այս օրերս անգլիացիները ստանալու են այդ կալուածքը։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ԲԱԳՈՒՈՒՄ

—

Բագուից լուրեր են ստացուած, որ բանուորական գործադուլի շուրջը ընդհարումներ են տեղի ունեցել բանուորների և ոստիկանութեան մէջ և թէ բանուորների կողմից կան սպանուածներ մօտ 150—160 մարդ։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Մոսկուայի Խորհրդային իշխանութիւնը հրատարակել է հետևեալ դեկրետը Խորհուրդների ընտրական իրաւունքի մասին.

1. Խորհուրդների ընտրական իրաւունքով օգտւում են բացառապէս աշխատաւորները։

2. Այն շրջաններում կամ հանրապետութիւններում, ուր քաղաքացիները օգտւում են տալիս հանրապետութեանը, նրանք ամենքը, առանց բացառութեան, օգտւում են ընտրական իրաւունքով։

3. Հանրապետութեան նախկին բոլոր բուրժուաները ընտրական իրաւունքից չեն զրկւում, եթէ կը բաւարարեն յօդ. 2 պայմաններին։

4. Դատարանով արտաքսուածները և մինչև 18 տարեկան հասակ ունեցողները չեն օգտւում ընտրական իրաւունքով։

5. Քուէարկութիւնը կատար-

ՄԵՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ

Ս. Հախումեանի դասախօսութիւնը

Հինգշաբթի, մայիսի 1-ին, Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան դահլիճում Ս. Հախումեանը կարդաց մի հետաքրքրական դասախօսութիւն քաղաքական ժամանակի և ապագայ Հայաստանի մասին:

Մանրամասնօրէն վերլուծելով Փարիզի Կոնֆերանսում տեղի ունեցող բանակցութիւնները, դասախօսը երկարօրէն կանգ առաւ ապագայ Հայաստանի կազմակերպման տարբեր ծրագիրների վրայ, մատնացոյց անելով այն ծրագիրը, որ հնարաւորութիւն պէտք է տայ հայ ժողովրդի ֆիզիքական գոյութիւնը ապահովելու: Դասախօսը վարձատրուեց ջերմ ծափերով:

ԲԱԳՒՈՒՄ

Մօտ օրերս Բագւում կսկսի լոյս տեսնել հայերէն լեզուով Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան օրգանը Իսահակ Ամիրխանի խմբագրութեամբ:

ւում է գաղտնի ձայնատւութեամբ:

6. Ընտրական յանձնաժողովի կազմի մէջ մտնում են սոցիալական կուսակցութիւնների խորհուրդների և կոմիտէների ներկայացուցիչները:

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՆ

Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ...(բաց է թողուած)...Միացեալ Նահանգները և Մեծ Բրիտանիայի պրեմիերը ինքն է ցանկանում, առաջարկել բրիտանական պարլամենտին մի պարտաւորութիւն, որը պէտք է վաւերացուի Ժողովուրդների Լիգայի կողմից և որով Ֆրանսիային օգնութեան գան այն դէպքում, եթէ Գերմանիան, անտեղի կերպով յարձակուի նրա վրայ:

ԴԱՆՑԻԳԻ ՀՐԷԱՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԸ

Դանցիգի հրէաների համայնքները բողոք են յայտնել լեհացիներին, որոնք պնդում են, որ եթէ Դանցիգի հրէաները ուզում են Լեհաստանին միանալ:

ՀԵԹԱԳԻՐՆԵՐ

(ՎՐԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿ. ԳՈՐԾ.)

Գերմանական դելեգացիայի նախագահ կոմս Բրոկդորֆ-Ռանցաուի ճառը հաշտութեան վեհաժողովում

(Վերջ)

Բոլոր մեզ թշնամի երկրների հասարակական կարծիքը արձագանգ է տալիս այն յանցանքների մասին, որոնց Գերմանիան կատարել է պատերազմի ընթացքում: Մենք եկել ենք այստեղ բնաւ ոչ այն բանի համար, որպէսզի այս պատերազմի մէջ մեղաւորների պատասխանատւութիւնը թուլացնենք և ժխտենք նրանց մեղքերը ժողովուրդների իրաւունքների հանդէպ: Մենք կրկնում ենք այն յայտարարութիւնը, որը արուած էր գերմանական ռէյխստագում պատերազմի սկզբում, որ մենք Բելգիայի վերաբերեալ սխալ գործեցինք և այդ սխալը մենք ուզում ենք ուղղել: Բայց պատերազմը վարելու եղանակի մէջ մեղաւոր է ոչ միայն Գերմանիան: Իւրաքանչիւր եւրոպական ազգութիւն լաւ գիտէ այն մարդկանց յանցանքների մասին, որոնց անունը ուզում են յիշել:

Մենք չենք ուզում յանդիմանութիւններ անել ձեզ, բայց երբ մեզանից զիջում են պահանջում, այդ դէպքում մենք չպիտի մոռանանք զինադադարի մասին: 6 ամիս է անցել այն ժամանակից, ինչ մենք զինադադար ենք կնքել և ձեռք ենք բերել մեր հաշտութեան պայմանները:

Պատերազմի ընթացքում կատարած յանցանքները չեն կարող արդարացուել, բայց այդ յանցանքները տեղի են ունենում յանուն յաղթութեան պայքարի:

Այս կոնֆերանսում, որտեղ մենք ներկայացած ենք մենակ, առանց Դաշնակիցների՝ մեծաքանակ հակառակորդների հանդէպ—այնուամենայնիւ մենք անպաշտպան չենք: Վիլսոնի ծրագրի սկզբունքները հաւասար պարտադիր են երկու կռուող կողմերի համար էլ:

Այդ սկզբունքները մեծ զոհաբերութիւն են պահանջում թէ ազգային և թէ անտեսական տեսակէտից: Բայց բոլոր ազգութիւնների սուրբ սկզբունքները պաշտպանւում են այդ պայմանագրով: Ամբողջ աշխարհի կարծիքը այդ պայմանագրի պաշտպանն է կանգնած և ոչ մի ազգութիւն չի կարող խախտել նրան անպատիժ կերպով: Ապագայում համակից աշխատակցութեան հիմ ունենալով այդ իսկ պայմանը—մենք պատրաստ ենք և վճռել ենք միացած աշխատակցութեամբ վերականգնել այն բոլորը, ինչ աւերման ենք ենթարկել և հատուցել այն անարդարութիւնը, որը կատարուած էր Բելգիայի վերաբերեալ և դրանով ցոյց տալ ամբողջ մարդկութեան քաղաքական և սոցիալական նոր նպատակների յառաջդիմութիւնը: Առաջին կարգին ես դնում եմ Բելգիայի և Ֆրանսիայի հիւսիսային մասերի վերականգնումը, որոնք պատերազմի ժամանակ գրաւուած և աւերման էին ենթարկուած:

Այդ հանդիսաւոր պարտականութիւնը մենք մեզ վրայ ենք վերցնում և կը կատարենք այդ, ինչպէս վճռած է մեր մէջ, բայց այդ բոլորը կախուած է ներկայ հակառակորդների համակիր աշխատակցութիւնից: Մենք չենք կարող աշխատանք կատարել առանց տեխնիքական և ֆիզիքական մասնակցութեան: Յաղթողների կողմից միայն դուք էք կարող ի կատար ածել այդ՝ մեզ հետ միասին: Եւ այդ տեսակէտից որոշ անտեսական մեթոդների համաձայնութիւն պիտի հաստատենք: Եւ լաւագոյն ելքն է՝—ազգութիւնների անտեսական և սոցիալական համակցութեան անպայման հաստատելը, որը և զատ և պարտադիր կը լինի Լիգայի բոլոր ժողովուրդների համար:

Երկու շաբաթ ժամանակամիջոց

-Դաշնակից պետութիւնների ներկայացուցիչները գերմանական պատուիրակութեանը 2 շաբաթ ժամանակամիջոց են տուել հաշտութեան պայմանագրի քննութիւնը կատարելու և գրաւոր պատասխան ներկայացնելու համար:

Գերման ժողովուրդը պատրաստ է հաշտուել իր բոլոր կորուստների հետ, եթէ միայն հաշտութեան պայմանների մէջ ոչ մի փոփոխութիւններ չի լինի: Այն հաշտութիւնը, որը չի պաշտպանուի ամբողջ աշխարհի անունի կողմից՝—միշտ դիմադրութիւն կունենայ իր դէմ: Եւ նման հաշտութիւն ոչ ոք չի կարող ստորագրել:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴ.

Խաղաղարար պայմանագիրը վնասների հատուցումը

Գերմանիայից պահանջելիք ընդհանուր գումարների հաշուին անմիջապէս կը պահանջուի բաց թողնել բոներ հետևեալ քանակութեամբ.—1,000 միլիոն ֆունտ ստերլինգ վճարելու է ոչ ուշ քան մինչև մայիսի 1-ը 1921 թիւը, առանց տոկոսների. 2000 միլիոն ֆունտ ստերլինգ վճարելու է 1921 թ. մինչև 1926 թիւը երկու և կէս տոկոսով, իսկ այդ ժամանակից յետոյ 5 տոկոս և 1 տոկոս մարման համար: 1926 թուից սկսւում է բոնների նոր վճարումը. 2,000 միլիոն լրացուցիչ գումարի 5 տոկոս, վերահսկիչ յանձնաժողովի նշանակած պայմաններով: Եթէ ապագայում Դաշնակից յանձնաժողովը ոչ մի փոփոխութիւն չի մտցնի, այդ դէպքում Գերմանիան կարող է վճարել պարտքը ոչ թէ ոսկով այլ անշարժ կալուածքով, ապրանքներով, մթերքներով, վաճառականական վկայաթղթերով և այլն: Դաշնակիցները իրաւունք ունեն պահանջել գերմանական կառավարութիւնից հատուցումները տոննը տոննի փոխարէն, տեսակը տեսակի փոխարէն այն բոլոր առևտրական և ձկնորսական նաւերի որոնք կորած են կամ փչացած պատերազմի պատճառով: Գերմանիան պէտք է յանձնէ Դաշնակիցներին բոլոր գերմանական առևտրական նաւերը, որոնք 1,600 տոնն և աւելի ունեն, նաւերի կէսը, որոնք ունեն 1,600-ից մինչև 1,000 տոնն և շոգէտրալեռների քառորդը և ուրիշ ձկնորսային նաւեր: Այդ նաւերը պէտք է յանձնուեն վնասներ պահանջող յանձնաժողովին երկու ամսուայ ընթացքում իրենց փաստաթղթերով, որոնք ապացուցանում են նաւերի յանձնումը և նրանց պարտքերից ազատ լինելը: Այնուհետև գերմանական կառավարութիւնը պէտք է համաձայնի կառուցանել Դաշնակիցների համար հինգ տարի շարունակ առևտրական նաւեր ամեն տարի մինչև 200,000 տոն մեծութեամբ:

Բոլոր այն նաւերը որոնք նշանակուած են լողալու Գերմանիայի ներքին ջրերում և որոնք վերցրած են Դաշնակիցներից, պէտք է վերադարձնուեն երկու ամսուայ ընթացքում: Եթէ վնասների գումարը չի ծածկուի այդ հատուցումով, այն դէպքում այդ բացը պէտք է ծածկուի նրա ունեցած գետերի բոլոր նաւերի 20 տոկոսի գրաւումով:

Գերմանիան պարտաւորւում է վերականգնել իր միջոցներով աւերուած տեղերը: Վնասներ պահանջող յանձնաժողովը իրաւունք ունի պահանջել աւերուածի փոխարէն յանձնել վնասուածներին կենդանիներ և մեքենաներ, որպիսին կունենայ Գերմանիան, այլև նիւթեղէն, որպիսին անհրաժեշտ է առաջուայ դրութիւնը վերականգնելու համար, ի նկատի ունենալով Գերմանիայի միջոցները: Լուվէնի ոչնչացրած գրադարանի վնասները հատուցանելու համար Գերմանիան պէտք է տայ հնագիտական գրքեր, գրաւիւրներ և այլն, որոնց արժէքը համապատասխան լինի ոչնչացրածի գնահատութեանը:

Գերմանիան տաս տարուայ ընթացքում Ֆրանսիային պէտք է տայ 7 միլիոն տոնն լրացուցիչ Բելգիային 8 միլիոն տոնն և Իտալիային 1919 թ.—1920 թ. 4 և կէս միլիոն և 1923—1924 թ. թ. մինչև 8 և կէս միլիոն քանակութիւն, այն գնով, ինչ գին ցոյց կը տրուի պայմանագրով: Քարածուխը կարելի է փոխարինել կոքսով հետևեալ չափով.—3 տոննը 4-ի փոխարէն: Բենզինի, կուպրի և ամեակի պաշարները պէտք է յանձնուեն Ֆրանսիային երկու տարուայ ընթացքում: Յանձնաժողովը կարող է յետաձգել կամ ոչնչացնել վերոյիշեալ պայմանագիրը եթէ նա արգելք կը լինի Գերմանիայի արդիւնաբերական կարիքներին: Գերմանիան տալիս է յանձնաժողովին մանուֆակտուրայի, քիմիական, դեղագործութեան արտօնութիւնը, առանց բացառութեան քինայի, պաշարի մինչև 50 տոկոսը, որպիսին Գերմանիան կունենայ մինչև խաղաղարար պայմանագրի ստորագրելու ժամկետին:

Այդպիսի արտօնութիւն կունենայ նաև վեց ամիս շարունակ մինչև 1924 թ. վերջը: Այն պետութիւնները, որոնց յանձնուած կը լինեն գերմանական հողամասերը, իրենց վրայ պէտք է վերցնեն գերմանական մինչև պատերազմը ունեցած պարտքը. գումարը որոշելու է վնասները պահանջող յանձնաժողովը զիջուած հողամասերի և նրա պատերազմից երեք տարի առաջ ունեցած, լիակատար արդիւնքի համեմատական չափով:

Բացառութիւն արուած է միայն Էլզաս-Լոտարինգիայի վերաբերմամբ, որտեղ 1871 թուականին մերժեցին ընդունել Ֆրանսիայի պարտքի որևէ մասը: Լեհաստանը նոյնպէս չի վճարի գերմանական պարտքերի այն մասը, որոնք արուած են Լեհաստանը ստրկացնելու համար: Գերմանական կառավարութեան կայքի արժողութիւնը զիջուած տերրիտորիայի վրայ կը հանուի Գերմանիայից ստացուելիք վնասների հատուցման գնից: Բացառութիւն կլինի Էլզաս Լոտարինգիայի համար: Լիազօրուած պետութիւնները չեն ընդունի իրենց վրայ և գերմանական կառավարութեան ինչքը չի գործածուի պարգև հատուցանելու համար: Գերմանիան պէտք է վճարի օկուպացիոն բանակների պահպանման ծախսը՝ սկսած զինադադար կնքելու օրից, քանի որ նրանք կլինեն գերմանական տերրիտորիայի վրայ և այդ վճարումը պէտք է իրագործուի ամենից առաջ:

Հետևեալ շատ պարտաւորութիւններն են—վնասների հատուցումը նիւթերի ներմուծումից յետոյ, հենց որ նրան արտօնութիւն կը տան Դաշնակիցները: Գերմանիան պարտաւորւում է յանձնել Դաշնակիցներին բոլոր գումարները, որոնք դրուած են գերմանական բանկերում Տաճկաստանի և Աւստրո-Հունգարիայի կողմից և դրուած են պատերազմի ընթացքում նրա ֆինանսական պաշտպանութեան համար: Այլև բոլոր իր պահանջները, որպիսին ունի Աւստրո-Հունգարիայից, Բուլգարիայից և Տաճկաստանից, որպիսին տեղի է ունեցել պատերազմի ընթացքում: Պայմանագիրը ապահովւում է այն, որ Գերմանիան ուղղակի կամ խոտորնակ տարբերութիւն չդնի Դաշնակից պետութիւնների առևտրական յարաբերութիւնների մէջ: Այդ պայմանները ուժի մէջ են մնում 5 տարի շարունակ, եթէ առաջարկ չի լինի Ժողովուրդների Լիգայի խորհրդի կողմից: Դաշնակիցների նաւերը պէտք է օգտուեն բարեկամ ազգերի առանձին արտօնութիւնով և առաջնութիւնով 5 տարի շարունակ և այդ պայմանագիրը կարող է երկարել, եթէ չի վերաքննուի Լիգայի խորհրդի կողմից: Գերմանիան պարտաւորւում է Դաշնակիցների վաճառականութիւնը ապահովել ամեն տեսակ մրցումից, մանաւանդ պէտք է ոչնչացնէ գործարանային կեղծ նշանների գործածութիւնը:

Դաշնակիցները իրաւունք ունեն պահելու կամ լիկվիդացիայի ենթարկելու գերմանական բոլոր գոյքը, որոնք գտնւում են նրա հողամասում: Այդ գոյքի վաճառելուց գոյացած զուտ արդիւնքը մտնելու է Գերմանիայի պարտքի հաշուին և պէտք է վճարուի կանխիկ դրամով բաւականութիւն տալու Դաշնակից հպատակների պահանջներին:

Գերմանիան պարտաւորւում է երաշխաւորել ապրանքների տրանզիտի ազատութիւնը այն անձերի և նաւերի, որոնք Դաշնակից երկրներից են գալիս: Այդ ապրանքները պէտք է հարկից ազատուած լինեն: Ազատ օրէնքներ պէտք է լինեն գերմանական նաւահանգիստներում, առանց ազգի խտրութեան:

ՏԵՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովի նիստը.—Երեկ երեկոյեան կայացաւ Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովի ուրբաթ օրուայ նիստի շարունակութիւնը. որ զբաղուեց արտաքին գործերի մինիստր Ե. Պ. Գեգեչկորիի ներկայ մոմենտի մասին արած զեկուցման շուրջը ծագած վիճաբանութեամբ:

Ն. Ն. Ժորդանիայի մեկնումը.—Վրաստանի կառավարութեան նախագահ Ն. Ն. Ժորդանիան մեկնեց Լանչխուտ՝ իր հայրենի գիւղը:

Վրաց Ներկայացուցչի մեկնումը.—Վրաստանի կառավարութեան Բաթումի ներկայացուցիչը մայիսի 8-ին մեկնեց իր պաշտօնատեղին:

Անգլիացիների պարտքը վրացիներին.—Անգլիացիների պարտքը վրաց կառավարութեանը զօրքի տեղափոխութեան համար. մինչև մայիսի 1-ը հասնում է 20 միլիոն ռուբլու:

Վրաց փոխադրական ընկ.—Վրաց փոխադրական ընկ. արդէն սկսել է իր գործունէութիւնը: Ընկերութիւնը մինչև այժմ ձեռք է բերել 100 միլիոն ռուբլու աւտոմոբիլ, հեծանիւներ, արհեստանոցներ և այլն անհրաժեշտ պարագաներ: Ընկերութեան հիմնական դրամագլուխը արդէն ստորագրել են հիմնադիրները:

Կենսաթոշակների մասին.—Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ տեղի ունեցաւ միջվարչական յանձնաժողովի նիստը նախագահութեամբ ֆինանսների մինիստրութեան դեպարտամենտի վերատեսուչ Ճանթարիշվիլիի: Նիստը զբաղուեց կենսաթոշակների բաշխման խնդիրով, որի գործողութիւնը մի քանի ամսից ի վեր կանգ էր առել միջվարչական յանձնաժողովի որոշմամբ մինչև այդ կենսաթոշակ էր տրւում ոչ միայն Վրաստանի սահմանից դուրս եղածներին, որով կենսաթոշակի տարեկան ընդհանուր գումարը հաւասարւում էր 4,000,000 ռ. Միջվարչական խորհուրդը նկատի առնելով պետութեան ծախսերի կրճատումը, որոշեց. 1) Վրաստանի սահմաններից դուրս եղած ծառայողները զրկւում են կենսաթոշակ ստանալու իրաւունքից, 2) Վրաստանի սահմաններում ծառայողները կօգտուեն կենսաթոշակից գոյութիւն ունեցող կանոնագրութեան համաձայն: Իսկ այն անձնաւորութիւնները, որոնք գտնւում անբարեյաջող հանգամանքների շնորհիւ հեռացել են հայրենի սահմաններից, խորհուրդը որոշեց նրանց համար միջնորդել կառավարութեանը, որ ի պաշտօնի հաշուելով նրանց՝ վճարի բացակայած ամիսների կենսաթոշակը:

Երկաթուղային բիւրօ.—Վրաստանի և Ադրբէջանի կառավարութիւնների միջև երկաթուղու շահագործման շուրջը առաջացրուած խնդիրների լուծման համար ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեանը կից կազմուել է բիւրօ հետևեալ ներկայացուցիչներից. Վրաստանի ճանապարհների հաղորդակցութ. մինիստրութեան կողմից ինժ. Գ. Պ. Թումանով և երկաթուղու կողմից տեխնիքական և կարգադրիչ բաժնի պետ Թ. Մ. Բոկերիան, իսկ Ադրբէջանի կառավարութիւնից ինժ. Ֆ. Ե. Վեքիլով և Ա. Ա. Սամոխով:

Կարսեցիների գնացքը.— Այսօր, առաւօտեան ժամը 10-ին, Նաւթլուղ կայարանից Կարս է մեկնելու գաղթականական 3-րդ գնացքը՝ բաղկացած 35 վագոնից:

— Երեքշաբթի, մայիսի 13-ին Նաւթլուղից նոյն ժամին մեկնելու է կարսեցիների 4-րդ գնացքը:

Գրուզենբերգի յիշատակին.—Թիֆլիսի շրջանային դատարանական պալատի երդ. հաւատարմատարների խորհուրդը որոշել է ի յիշատակ Մ. Օ. Գրուզենբերգի, նրա լուսանկարը կախել երդ. հաւատարմատարների խորհրդարանում:

Շէնք անգլիացիների համար.—Վրաստանի կառավարութեան նախագահի առաջարկութեամբ, ժող. լուսաւորութեան մինիստրը կարգադրել է 8-դ արական գիմնազիայի վարչութեանը՝ ազատել շէնքը որ մայիսի 15-ից յատկացուած է անգլիական հրամանատարութեանը:

Վերանորոգութիւն.—Բարձրագոյն տարրական դպրոցների գլխաւոր կառավարիչ Զումբուրիձէն մայիսի 10-ից ձեռնարկել է Թիֆլիսի նախակրթական դպրոցների վերանորոգութեանը:

Նպաստ.—Վրաստանի ժող. լուսաւորութեան մինիստրութիւնը միջնորդութիւն է յարուցել կառավարութեան առջև, որ 25,000ռ. նպաստ յատկացնի [illegible] եան հաստատութեան:

Պե[illegible]ճիկները աւելացուած.—Վրաստանի հանրապետութեան մինիստրական խորհուրդը որոշել է պետութեան հիմնարկութիւնների ծառայողներին տալ ռոճիկի 50 տոկոս յաւելում ներկայ մայիսի 1-ից: Այդ որոշումը տարածւում է մինիստրութիւնների, պետական գանձարանի, կրթական հիմնարկութիւնների, պետական պալատի ծառայողների և վերաքննիչ վրայ: Կառավարութեան այդ որոշումը ներկայացուելու են Սահմանադիր Ժողովին ի հաստատութիւն:

Դումայի նիստը.—Վաղը տեղի է ունենալու քաղաքային դումայի հերթական նիստը, ուր ի միջի այլոց քննուելու է միլիցիայի վերակազմութեան խնդիրը:

Թիֆլիսի միլիցիայի վերակազմութիւնը.—Թիֆլիսի քաղաքային միլիցիայի պետի օգնականներ՝ Մոգիլևսկին և Բիժամաշվիլին, համաձայն իրենց խնդրի՝ արձակուել են պաշտօնից:

— Համաձայն իրենց խնդրի արձակուել են պաշտօնից 4-րդ քաղաքամասի կոմիսար Սաաթիանին, 7-րդի կոմիսար Գոգոլաշվիլին, 9-դինը՝ Բագրաձէն, 11-դինը՝ Վաչակիձէն և 12-դինը՝ Կորախիձէն: Նրանց փոխարէն նշանակուել են 7-րդ քաղաքամասի կոմիսար Ձեւէխձէ, 9-ինը՝ Արջևանիձէ և 12-ը՝ Ռևիշվիլի:

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը որոշել է պաշտօնից բոլորովին հեռացնել քրէական միլիցիայից նրանց, որոնք Թիֆլիսի քաղաքացիներ չեն համարւում և ստորագրութիւն վերցնել նրանցից, որ եթէ երկուշաբթուայ ընթացքում որևէ զբաղմունք չը գտնեն, հեռանան քաղաքից:

— Համաձայն իրենց խնդրի պաշտօնից արձակուել են կոմիսարների օգնականներ՝ Ջորբաձէն, Պրոկոֆևը, Թեզաձէն և Բագրաձէն:

Դ. Մելիքովի հրաժարումը.—Վրաստանի արդարադատութեան մինիստրը, համաձայն դատախազի օգնական Դ. Մելիքովի դիմումին՝ արձակել է նրան պաշտօնից:

Գողութիւններ.—Մայիսի 9-ին Վերայի վերելքի № 2 տանը գտնուող կոմիսիոնի խանութից անյայտ չարագործները գողացել են 16,000 ռ. դրամ և երկու ոսկեմատանի:

— Մայիսի 7-ին Մուշտայիդի նրբանցքի № 17 տանն ապրող Կ. Գոգնեշվիլին յայտնել է միլիցիային, որ անյայտ չարագործներ իր բնակարանից գողացել են 3000 ռուբլի:

Գաղթականների վերադարձը.—Բորժոմից հաղորդում են, որ այնտեղի գաղթականների վերջին խումբը՝ բաղկացած 180 հոգուց, մեկնել է հայրենիք:

Վկայականներ վրացերէն.—Վրաստանի ժող. լուսաւորութեան մինիստրութիւնը պետական բոլոր միջնակարգ դպրոցներին նոր վկայականների բլանկներ են ուղարկուել պետական դրոշմով, գրուած վրացերէն լեզուով:

ԱՅՍՕՐ

Երեկոյեան ժամը 7-ին, Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում՝ Հայրենակց. Միութիւնների Կենտրոնական Խորհրդի նիստում կը կատարուի Յովհաննէս Թումանեանին նուիրուած հանդէսը: Մասնակցում են միայն Հայրենակցութիւնների ցուցակագրուած անդամները:

ՎԱՂԸ

Հայ Ուսանող-Աշակերտական Դրամատիկ Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ երկուշաբթի, ամսիս 12-ին, Կ. Հ. Բարեգործական Ընկ. դահլիճում դերասան Ամօ-Խարազեանը խօսելու է «Սոֆոկլէսից մինչև Շէքսպիր» նիւթի մասին: Մուտքը 2 ռուբլի:

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-Ի ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ՑՐԻՉՆԵՐ

Դիմել խմբագրութեան՝ Գանովսկի փ. № 3.

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՍՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՄ*)

Պ. Գեգեչկորիի բացատրութիւնը

Երկար ընդմիջումից յետոյ ինձ նորից յաջողուեց այցելել նախկին պարլամենտի դահլիճը։ Որքա՜ն փոփոխութիւններ... Արդէն չեմ լսում «օտար» ներկայացուցիչների ճառերը, բացակայ են նաև նրանք, որոնք իրենց վայրենի յարձակումներով հայերի դէմ և անսպասելի «սրախօսութեամբ» կենդանացնում էին պարլամենտական կեանքը. աչքի առաջ ունեմ մեր, հայերիս, ամենաանհաշտ թշնամիներին՝ պ. Վեշապելիին, Գարաշվիլիին և նման «զուբրեր»-ին։ Ընդհանրապէս մըթնոլորտը նոր պարլամենտում աւելի գործունեայ է։

Ես գնացել եմ պարլամենտ. ասում եմ «պարլամենտ», որովհետև ըստ էութեան Վրաստանի Սահման. Ժողովում կատարուող գործը համապատասխան է պարլամենտի գործունէութեանը. ուրեմն, կրկնում եմ, գնացել եմ պարլամենտ, հետաքրքրուելով հպատակութեան հարցի քննութեան նոր օրէնքով և նացիոնալ-դեմոկրատների երկու կծող հարցապնդումներով՝ դատաստանական պալատի աւագ-նախագահի հեռացնելու առթիւ և Շմագայլովին ու Քոչարեանին պատժից ազատելու մասին։

Բայց այդ հարցապնդումները պարլամենտը չկարողացաւ քննել, և նիստի գլխաւոր հետաքրքրութիւնը շարժել է պարլամենտի նախագահի անսպասելի արտայայտութիւնը՝ որ պ. Գեգեչկորին ցանկանում է մի բացատրութիւն անել Վրաստանի ներքին դրութեան մասին։

Վերջերս այնքան տարօրինակ լուրեր են ցրւում Վրաստանի մասին, որ մենք ամենքս, որոնք ներկայ էինք պարլամենտում, հասկանալի և խիստ հետաքրքրութեամբ սպասում էինք պ. Գեգեչկորիի խօսքին։

Պ. Գեգեչկորին յուզուած ձայնով արտասանեց իր ճառը։

Վրաստանի անկախութեան հարցը, ասում է մինիստրը, դժբախտաբար չի լուծւում այնպէս շուտ և յաջող կերպով, ինչպէս մենք յոյս ունէինք։ Սրա պատճառները թէ արտաքին և թէ ներքին բնոյթ են կրում։ Արտաքին պատճառն ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է։ Չէ՞ որ այն հարցը, որ մեզ, վրացիներիս համար ուղղակի կեանքի հարցն է՝ մեծ պետութիւնների համար, որոնք այժմ Պարիզում վճռում են ամբողջ աշխարհի վիճակը՝ դա մի չնչին խնդիր է։ Իսկ այն պատճառները, որ կարելի է անուանել ներքին պատճառներ, կայանում են այն մեղադրանքների մէջ, որ ուղղում են մեր կառավարութեան դէմ Անգլիական իշխանութեան տեղական ներկայացուցիչները։ Մեզ, շարունակում է պ. Գեգեչկորին, պաշտօնական կերպով յայտնել են երեք մեղադրանք. նախ՝ Գագրիի գրաւումը, յետոյ՝ Արդահանի և Փոցխովի գրաւումը, և վերջապէս՝ Թիֆլիսում տեղի ունեցած Անգլիական բժշկի սպանութիւնը։

Պ. Գեգեչկորին տալիս է մանրամասն բացատրութիւններ այդ բոլոր երեք դէպքերի մասին։ Մեր ընթերցողները անշուշտ ծանօթ են այն պատճառաբանութեան հետ, որ վրաց կառավարութիւնը արդէն վաղուց բերել է Գագրի գրաւման առթիւ, ուստի ես կանգ չեմ առնի նրա ճառի այդ հարցի վերաբերեալ կտորին։ Աւելի հետաքրքրական է պ. Գեգեչկորիի բացատրութիւնը Արդահանի և Փոցխովի մասին։ Պ. Գեգեչկորին հաստատում է, որ այդ վայրերը բռնուած էին վրաց զօրքերով գեներալ Տոմսոնի համաձայնութեամբ, ուստի այդ հարցին վերաբերուող մեղադրանքը համարում է մի թիւրիմացութեան արդիւնք և վրաց կառավարութիւնը դեռ յուսով է, որ նրան կը յաջողուի այդ հարցը հարթել առանց վնաս տալու ազգային շահերին և արժանապատւութեան։ Գալով վերջին մեղադրանքին՝ Անգլիական բժշկի սպանութեան, պ. Գեգեչկորին պնդում է, որ այդ ցաւալի դէպքը ապացուցում է միայն մի բան. այն է՝ որ վարչական գործերը Վրաստանում դեռ լաւ չէ կազմուած, բայց այդ միանգամայն հասկանալի է մի նոր ըստեղծուող պետութեան մէջ։ Յանցաւորները բռնուած էին, դժբախտաբար նրանցից մի քանիսը փախան։ Այդպիսի ցաւալի դէպքերից չի կարող իրեն ապահովուած համարել նաև ոչ մի Եւրոպական պետութիւն, ուստի չի էլ կարելի տալ այդ դէպքին մի որևէ քաղաքական բնոյթ։ «Ահա, բոլորը, ինչում մեղադրում են կառավարութիւնը և ինչ որ մեզ յայտնի է պաշտօնական կերպով»...

(Իսկ, ոչ-պաշտօնական... լսւում են անհամբեր ձայներ)։ «Ես ձեզ կասեմ այն բաների մասին, որոնց վերաբերեալ մենք տեղեկացել ենք, ոչ պաշտօնական կերպով,— պատասխանում է պ. Գեգեչկորին։ Մենք լսել ենք մի որոշ յայտարարութիւնների մասին, որ պատրաստել են անգլիական ներկայացուցիչները Կովկասում։ Մենք գիտենք, որ այդ յայտարարութիւնը պատրաստուած են և տեղ-տեղ (Կովկասում) ցուցադրուած։ Այդ յայտարարութեան էութիւնը՝ Վրաստանի պետութեան համար միանգամայն անընդունելի է. (բուռն ծափահարութիւններ ամբողջ ժողովում). և մենք պաշտօնապէս յայտնեցինք մեր այդ համոզմունքը ում հարկն է. (ձայներ՝ որը)։ յայտնեցինք այն օրը, երբ հաստատ տեղեկացանք ենթադրուած յայտարարութեան էութեանը։

Օտար պետութեան ներկայացուցիչները գալով այստեղ, մեզ գրաւոր կերպով հաւատացրին, որ նրանք մտադիր չեն խառնուելու մեր ներքին գործերի մէջ և մենք, ներկայ կառավարութիւնը, ընդունում ենք մեր վրայ տնօրինել Վրաստանի վիճակը միայն այն պայմանով, որ ոչ մի օտար պետութիւն չխառնուի Վրաստանի ներքին գործերին (բուռն ծափահար.)։ Պ. Գեգեչկորիի ճառը՝ հանգիստ բայց շատ լուրջ ձևով արտասանած՝ թողնում է խոր տպաւորութիւն ունկնդիրների վրայ։ Օրակարգի հարցերի վերաբերեալ վերջնական վճիռ չկայացաւ և նիստը փակուեց ժամը 3-ին։

Հին բարեկամ

*) Մանրամասն ճառը կը տանք հետևեալ №-ում։

ԳՐԱԿ.-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ.

ՋՐԱԴԱՇՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պարգեւատրուած նկար Խաչատրեանի)

Վերջերս հայ արուեստագէտների պատկերահանդէսին ցուցադրուած է Խաչատրեանի Ջրադաշտը Հայաստանում Եփէնճեանի մրցանակին արժանացած մեծ նկարը։ Քանի որ այս նկարը մի քանի ուշագրաւ կողմեր ունի, այդ պատճառով էլ կը ցանկայի մի քանի խօսք ասել յատկապէս նկարի մասին։

Նկարի նիւթը հետևեալն է. Պարսից Շապուհ թագաւորի բանակը հանգստանում է լեռնային մի երկրի սարոտին. իր վրանի մօտ դրուած գահի վրայ նստել է նա. մի բաց հրապարակի մէջ տեղը դրուած է Որմզդական կրակարանը, որի շուրջը շրջանաձև բոլորուած են քուրմեր, զինուորականներ և գետին փռուած ներքիններ։ Կրակարանի մօտ են բերուած մերկացուած հինգ թէ վեց հայ աղջիկներ, որոնք պէտք է պաշտեն կրակը, կամ թէ ցցի պէտք է հանուեն։ Ահա նկարի նիւթը։

Ամբողջ պրոցեսի կենտրոնն է կազմում կրակարանի լոյսը. ըստ երևոյթին նա պէտք է դէպի իրեն ձգէ նկարի մէջ նկարագրուած գործողութեան բոլոր մասերը։

Այդ նպատակին նկարիչը հասել է միայն մասամբ. քրմապետը, քուրմերը և աջ կողմի (նայողի համար) ֆիգուրները միանում են կրակարանի լոյսի հետ և առհասարակ ամփոփւում են նայողի հայեացքի մէջ. ձախ կողմը—արքան իր շրջապատով, կազմում է մի այլ խումբ և բաւականին հեռու է ընկնում բուն կենտրոնից. սրանով նկարի կենտրոնացումը կորչում է և նայողի հայեացքը թափառում է աջից ձախ և ձախից աջ՝ պրոցեսը ամբողջացնելու համար։

Նկարի մասերի կոմպոզիցիայի յաջողակ լուծումը չենք տեսնում այս նկարի մէջ. որքան կըշահուէր նկարը, եթէ արքան դրուած լինէր մի այնպիսի տեղ, որ նրա նշանակութիւնն ու գերակշիռ դերը աւելի շեշտուած լինէր և նրա ամբողջութիւնից ջոկելու ցանկութիւնն անհնար դառնար։

Այս թերին կարծես զգացել է ինքը նկարիչը և կենտրոնի հետ արքայի կապը պահելու համար, կենտրոնում կանգնած քրմապետի ձեռքը դէպի նրան ուղղուած է նկարել։ Դժբախտաբար այդ բանն էլ չի փրկել դրութիւնը և այդ պատճառով էլ առանց նկարչի ցանկութեան, նկարի մէջ ստեղծուել է ընդհանուր տպաւորութեանը չնպաստող երկու կենտրոն։

Մի նկարի կոմպոզիցիայի յաջողութիւնն այն ժամանակ է լիակատար, երբ նկարի մասերից ամեն մէկն ունի իր ասելիքը և տրամաբանօրէն հիմնաւորուած է ամեն մի մաս։ Այս նկարի մէջ կան այնպիսի կտորներ, որոնց կապը հիմնական ամբողջութեան հետ սերտ չէ։ Ահա և մի օրինակ.

Արքայի աջ կողմում, մէջքը դէպի նայողը մի կռացած ֆիգուր կայ, որը լցնում է արքայի շքախմբի և կրակարանի մօտ եղողների միջև դատարկ տարածութիւնը մասամբ։ Թէ նա ինչու է կռացած, ինչ է անում, ինչով է զբաղուած, պարզ չէ ոչ միայն առաջին հայեացքից, այլ նոյն իսկ երկար դիտողութիւնից յետոյ։

Մի բան պարզ է միայն. նկարիչը չէր կարող այդ տարածութիւնը դատարկ թողնել, որը անասելի տգեղ տպաւորութիւն կը թողնէր, ուրեմն մի բանով պէտք է լցնէր. պարզ է նաև այն, որ այդտեղ լինելիք ֆիգուրան պէտք է կռացած լինէր, որովհետև կանգնած դէպքում՝ կը խանգարէր հանդէպ եղող արքայի դիտելի լինելուն։ Այս բոլորը շատ լաւ, բայց չէ՞ որ այս մասնիկը այնպէս պէտք է բացատրուէր, որ ամբողջութեան մի անբաժանելի մաս լինելու տպաւորութիւնը թողնէր մեզ վրայ. պէտք է այդ մասնիկը ֆունկցիոնալ կապի մէջ լինէր բուն գործողութեան հետ և պարզ ու բնական կերպով ասէր իր ասելիքը։

Թւում է ինձ, որ նկարի ամբողջական տպաւորութեան ուժեղութեանը խանգարում է նաև այն հանգամանքը, որ նկարի առաջին մասի, կրակարանի այս կողմի (նայողի կողմ) ֆիգուրաները նկարչի ցանկացած ձուաձև ֆիգուրան չեն ամբողջացնում և ճիշտ չեն յարաբերում կրակարանի լոյսին։ Ահա թէ ինչպէս. նկարի աջի, ձախի, դիմացի (կրակարանի այն կողմը) ֆիգուրները այնպէս են դասաւորուած, որ տալիս են մի կանոնաւոր ձուաձև (կողքերից սղմուած շրջագիծ). դիտողը մի անբռնադատելի ցանկութիւն է զգում, որ այդ շրջագիծը ամբողջանայ նաև մեր յիշած կողմից, սակայն այդ տեղի չի ունենում. առաջի ֆիգուրները անասելի մօտ են կրակարանին, համարեա կոխած են նրա տակը. սրանով փչանում է տպաւորութիւնը և նկարչական և հոգեբանական սխալ փորձի պատճառով. չէ՞ որ չէր կարելի կրակարանին այդքան մօտ կանգնել, մանաւանդ օտարազգի կանանց դահիճներին։

Միւս կողմից լոյսի հարցն էլ է մի փոքր անճիշտ ըմբռնուած. նոյն իսկ եթէ ֆիգուրներն այդքան մօտ լինէին կրակարանին, չէին կարող նրա ստուերում մնալ այնպէս, ինչպէս նկարել է նկարիչը. նրանցից գոնէ մի քանիսի գլխի և մարմնի եզրագծերը պէտք է լուսաւորուած լինէին, իսկ եթէ նրանք այնքան հեռու են կանգնած, որքան նրանց դիմացի քուրմերը, այն դէպքում աւելի ևս։

Այս դիտողութիւնն անում ենք ոչ թէ միայն բնականութեան, այլ և զուտ գեղարուեստական տեսակէտից. եթէ այդ ֆիգուրների եզրագծերը մի փոքր լուսաւորուած լինէին, այն դէպքում նկարի կոմպոզիցիայի նպատակն աւելի յաջողակ կարտայայտուէր։ Բուն կենտրոնն է, ինչպէս ասացինք, կրակն ու կրակարանը. իսկ ասած դէպքում բոլոր կողմերի կենտրոնի լոյսի հետ կապակցուած լինելն աւելի ռելիեֆ կարտայայտուէր։ Իսկ եթէ նկարիչն առ հասարակ եզրագծեր լուսաւորուած չի ուզեցել նկարել, ապա ինչո՞ւ է այդ կերպ նկարուած արքայի աջ կողմ կռացած ֆիգուրը։

Այս նկարի մէջ մի քանի խնդիրների կատարումը ևս ցանկալի յաջողութեամբ չի տեղի ունեցել։

Նկարչի նկարած մերկութիւնները ինձ վրայ տպաւորութիւն չը թողին։ Կանանց մերկ մարմինները պէտք է նկարուած լինէին կլասիքական գեղեցկութեամբ, այդ կերպ խնդիրն աւելի պարզուած կը լինէր. գեղեցիկ մարմինը աւելի ևս կըշեշտէր գործողութեան տգեղութիւնը և իրար դէմ պայքարող երկու աշխարհների կռիւ-[illegible]։ Նկարչի նկարած մերկ կանանցից և ոչ մէկն էլ ինձ վրայ չեն թողնում գեղեցիկ լինելու տպաւորութիւնը։

Գուցէ այդ չէ եղել նկարչի դիտաւորութիւնը, այն դէպքում մարմնի ֆիզիքական տանջանքները ու լարումները մեզ մի բան պէտք է ասէին. այդ էլ չկայ. մի՞թէ վայր ընկած կնոջ մարմինը այնպէս պէտք է նկարել, ինչպէս նկարուած է այստեղ. պէտք է դիտել Ռոդէնի նոյն թէմայն ունեցող արձանը՝ զգալու երկուսի հսկայական տարբերութիւնը։

Կամ կլասիկ գեղեցկութիւն, կամ հոգեկան կեանք—ահա այն միջոցները, որով կը լուսաբանուէր խնդիրը. այստեղ խնդիրը լուծուած է ոչ այս կերպ և ոչ էլ այն կերպ։

Միանգամայն տհաճ, ոչ բնական, և երբեմն նոյնիսկ տգեղ են մէջքերը դէպի դիտողը դարձրած երեք դահիճների մերկ և դէպի առաջ ծալուած ձեռքերը, միթէ մկանները և նրանց շարժումներն ու կծկումներն այդպէս են նկարւում։

Թւում է ինձ, որ Խաչատրեանը դեռ գեղարուեստական հասունութեան չի հասել մերկ մարմինները, նրանց ազատ շարժումները, նրանց կաշուի թողած բոյրն ու զգայութիւնները վերարտադրելու խնդրում։ Ով ծանօթ է նրա նկարչական անցեալին, նրա համար զարմանալու ոչինչ չկայ, քանի որ խնդրի այդ կողմը նրան առանձնապէս դեռ չի զբաղեցրել։

Որքան հաճելի է գետնատարած աղօթողների լոյսի ողողած լինելը, նոյնքան տհաճ է ազդում այն հանգամանքը, որ երեք ֆիգուրայ չորս գլուխ ունենալու տպաւորութիւնն են թողնում։

Իսկ ինչ վերաբերում է խնդրի հոգեբանական կողմի լուսաբանութեանը, պէտք է ասենք, որ այս նկարը բաւականին թոյլ է։ Խաչատրեանը տեսնում է դեռ գոյները, բայց ոչ հոգիների աշխարհը. նա դեռ չէ թափանցել մարդու հոգու խորքերը։

Հայ մերկացած կանանց վիճակը ծայր աստիճան դրամատիկ է—մերկութիւն, ամօթ, պատիւ, կրօնական զգացմունք, մահուան սարսափ և այլն. այս զանազան հոգեկան վիճակները պէտք է որ միախառնուած լինեն նրանց հոգում. ամեն մի մկան, մարմնի ամեն մի օրգան, դէմքի ամեն մի մասնիկ պէտք է խօսէ այդ ներքին դրութեան մասին. բայց դրանք լուռ են և անխօս. վայր ընկած կնոջ արտաքինը մեր մէջ չի վերարտադրում նմանը այն մեծ դրամատիքականութեան, որ տեսնում ենք Ռոդէնի նման թեմայ ունեցող արձանից։ Դէմքը դէպի նայողը դարձած կինը պէտք է ամենաարտայայտիչը լինէր, նա պէտք է ուղղակի մանէր նայողի հոգու մէջ՝ նման Կլինգէրի «Կապոյտ ժամը» նկարի կանանց դէմքերի։ Այնքան անորոշ, այնքան անարտայայտիչ է այդ դէմքը. ամեն բան, բայց ոչ հոգեկան ցաւի կամ սարսափի արտայայտութիւն։

Քուրմերը, արքայի շուրջ եղող զօրականները զարմանալի անտարբերութիւն են ցոյց տալիս դէպի բուն գործողութիւնը. նրանք ոչ կիրք, ոչ ջերմեռանդութիւն և ոչ էլ սովորական հետաքրքրութիւն են ցոյց տալիս։ Դրանք մի պարտականութիւն ունին—լցնել դատարկ տարածութիւնը։

Այս նկարի գործողներից և ոչ մէկն էլ չունի հոգեբանական տիպիքականութիւն և խորը արտայայտութիւն։

Որոնք են այս նկարի առաւելութիւնները. գոյների տեղ-տեղ հաճելի անցումներն ու միացումները, թեմայի բարդութիւնը, նկարչական բազմազան խնդիրների արծարծումը, նկարչի անվերապահ յանդգնութիւնը, նրա անցեալ գործերից աւելի լաւ լինելը, աւելի աշխատանք թափած լինելը։ Ինչ որ է, գոնէ մի որոշ յառաջադիմութիւն նկատւում է։

Այն հարցին, թէ արդեօք Խաչատրեանի այս գործը գեղարուեստական մեծ արժանիք ունի՞, առանց տատանուելու կը պատասխանենք. ոչ, դա գեղարուեստական մեծ գործ չէ։ Այսպիսի մի բարդ ու մեծ թեմայ մշակելու համար պահանջւում է հարցերի աւելի յաջող լուսաբանութիւն, աւելի լարուած աշխատանք, աւելի մեծ դիտողականութիւն և գեղարուեստական աւելի մեծ անցեալ, քան ունի մեր նկարիչը։ Սա մի ձգտում է, մի կարօտ է դէպի մեծութիւնը, բայց մի անկատար տենչանք։ Խաչատրեանի երիտասարդ ուսերը շատ են մատղաշ գեղարուեստական այդ ծանրակշիռ խնդիրների համար, նա դեռ չունի մշակուած նախատուեալներ մեծ գործեր ստեղծելու համար։ Դեռ նա շատ և շատ պէտք է աշխատի այդ ուղղութեամբ։

Բայց և այնպէս գովենք երիտասարդ նկարչի խիզախութիւնը, յանդուգն փորձը, նրա «խոյանքը մտքի և սրտի», ինչպէս կասէր Շանթը, բայց դրա հետ ցանկանանք նաև որ աւելի կենտրոնանայ քննելիք խնդիրների վրայ, մոռանայ իր սովորական փութկոտութիւնը և թափանցի [illegible] բնութեան և մարդու հոգու ու մարմնի խորքերը։

Որոնող

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԵԳԻԱ
Հրատարակիչ՝ Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւն

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԳՆԱՑՔՆԵՐԻ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՆԱՑՔՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻՑ ԳՆՈՒՄ ԵՆ ՓՈԹԻ

Գ. № 1 ճեպընթաց՝ երեկ. 7 ժ. 30 ր.
Միխայլովից —գիշ. 10 ժ. 52 ր.
Շորապանիից —գիշ. 1 ժ. 34 ր.
Սամտրեդիից—գիշ. 3 ժ. 50 ր.
Փոթի հասնում է առաւ. 5 ժ. 50 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 20 ռուբլի է։

Գ. № 2 պոստատար՝ առ. 10 ժ. 30 ր.
Միխայլովից — ցեր. 8 ժ. 8 ր.
Շորապանիից— երեկ. 6 ժ. —
Սամտրեդիից— եր. 8 ժ. 34 ր.
Փոթի է հասնում գիշ. 10 ժ. 43 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 10 ռուբլի է։

Գ. № 9 ճանապարհորդական մինչեւ Քութայիս
Դուրս է գալիս երեկ. 10 ժ. 30 ր.
Քութայիս է հասնում առ. 7 ժ. 21 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 5 ռուբլի է։

Գ. № 19 ճանապարհորդական մինչեւ Բորժոմ
Դուրս է գնում ցերեկ. 3 ժ. 30 ր.
Գօրից — երեկ. 6 ժ. 30 ր.
Բորժոմ է հասնում եր. 9 ժ. 27 ր.
Պլացկարտի գինը բոլոր վագոններում 5 ռուբլի է։

Գ. № 4 պոստատար՝ մինչեւ Բագու.
Դուրս է գնում գիշեր. 1 ժ. 10 ր.

Գ. № 8 ճանապարհորդական՝ մինչեւ Գանձակ
Դուրս է գնում ցերեկ. 3 ժ. 35 ր.
Գ. № 6 ճեպընթաց՝ երեկ. 9 ժ. —
Պլացկարտի գինը մինչև Բագու՝ I կլ. համար 60 ռ., II կլ.—40 ռ., III կլ.—20 ռ.։

ԴԷՊԻ ԿԱՐՍ—ԵՐԵՒԱՆ

Գ. № 4 մարդատար—ցեր. 1 ժ. 40 ր.

ԹԻՖԼԻՍ ԵԿՈՂ ԳՆԱՑՔՆԵՐԸ ՓՈԹԻՑ ԹԻՖԼԻՍ

Գ. № 2 ճեպընթաց—առ. 9 ժ. 41 ր.
Փոթիից դուրս է գալիս եր. 11 ժ.—
Գ. № 4 պոստատար—եր. 8 ժ. —
Փոթիից դուրս է գալիս առ. 7 ժ. 40 ր.

Գ. № 12 Քութայիսից
Գալիս է — — — երեկ. 8 ժ. 15 ր.
Քութ. դուրս է գալիս եր. 10 ժ. 10 ր.

Գ. № 20 Բորժոմից
Գալիս է — — — առաւ. 7 ժ. 20 ր.
Բորժ. դուրս է գալիս գիշ. 12 ժ. 46 ր.

ԲԱԳՈՒԻՑ

Գ. № 3 պոստատար—ցեր. 4 ժ. 30 ր.
Գ. № 5 ճեպընթաց—առ. 7 ժ. —
Գ. № 7 ճանապարհ. Գանձակից առ. 8 ժ. 30 ռ.
Գ. № 5 պլացկարտով. պլացկարտի գինը I կլ. 60 ռուբ., II կլ.—40 ռ., III կլ.—20 ռուբլի է։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ ԵՒ ԿԱՐՍԻՑ

Գ. № 3 պոստատար—առ. 11 ժ. 30 ր.
Բացի դրանցից գնացքներ են երթեւեկում կիրակի և տօն օրերին։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ՄՑԽԵԹԻ ՄԻՋԵՒ

Հետեւեալ գնացքներն են երթեւեկում.
Գ. № 61 Թիֆլիսից
Գ. № 63 — — — ցեր. 3 ժ. —

Մցխեթից գալիս են
Գ. № 62 — — առաւ. 11 ժ. 10 ր.
Գ. № 64 — — [illegible]

Հայաստանի Հանրապետութեան գնացքների երթեւեկութեան

Այս տարուայ ապրիլի 14-ից մարդատար գնացքները Երևանից Սանահին մեկնելու են շաբաթը 4 անգամ

Երեւանից—Սանահին մեկնում է

Երեքշաբթի, Հինգշաբթի, Շաբաթ, Կիրակի — առ. ժ. 8-ից անց 20 ր.

Սանահինից—Երեւան վերադառնում

Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ, Կիրակի

Հայաստանի Հանրապետութեան գնացքների երթեւեկութիւնը Սանահինում յարմարեցուած է վրացական գնացքների մեկնելու հետ։

ԱՌԱՋ. ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնուած 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցովի արձանի հանդէպ)
Բաց է՝ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից.
«606» եւ «914»-ի ներարկում առաւօտեան ժ. 11—12.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութիւն, վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւններ։
Բ. Ի. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—10—12 ժ. ներքին ջղային երեխայոց հիւանդութիւնն և ծաղկահատ։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու հիւ. վիրաբուժութիւն և վեներակ. (սիֆիլիս) հիւ.։
Ռ. Մ. ՎԱՅՆ—12—1 ժ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ—կանանց հ. և մանկաբարձ.։
Ի. Ս. ԿԱՐՈՒԿԵՍ — ԲԷԲՈՒՐԻՇԻՒԼԻ—12—1 ժ. երկուշ. չորեքշ. ուրբաթ—կանանց հիւ. և մանկաբարձ.։
Ց. Ա. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Վճարը 3 ռ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի և կոնսիլիումի ու օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ 0—15 Բժշկապ. Բ. Նաւասարդեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳՆՈՒՄ ԵՄ
Հին և նոր ԳՈՐԳԵՐ
Կորգանովսկայա փ. № 16 բն. 4.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Երիտասարդ Գրողների գրադարան
№ 2.
ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ
ՏԽՈՒՐ ՄԱՐԴԻԿ
(Պատմուածքներ)
Հատոր I.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ քննականով և հեղինակի պատկերով։ Մօտ 200 էջ։ Շքեղ հրատարակութիւն։
Գինը 8 ռ.
Դիմել Թիֆլիս՝ «Գիր» գրախանութին և Միասնիկովի թխթախանութին։ Պահեստ. «Մամուլ» տպարան։ 10—8

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ
ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Հայերի մէջ առևտրական կրթութեան տարածող Կովկասեան ընկերութեան։
Նիկոլայեւսկի № 36։
0—101 Տեսուչ՝ Գ. Կ. Տէր-Դաւթեան

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-ի
գրասենեակում վաճառւում է նոր հրատարակութեամբ լոյս տեսած
ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ԶԵՄՍՏՒՈՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ
ԳԻՐՔԸ
Գինը 50 կոպեկ։
Դիմել գրասենեակ՝ Головинскій пр. № 41. 0—85